

Uitzicht vanaf Villa San Michele op Capri waarnaar de 19de-eeuwse psychiater en schrijver Axel Munthe zijn niet altijd kloppende levensverhaal vernoemde. FOTO MORN THE GORN

In een leugen leven is zo gebeurd

Het is moeilijk om niet in je eigen, goed verzonden leugens te geloven. Schrijver Sophie van der Stap las het opgepoetste levensverhaal van de 19de-eeuwse psychiater Axel Munthe. Ze kreeg vooral sympathie voor de charlatan en zijn tijdperk.

SOPHIE VAN DER STAP
Schrijfster

Ik heb een vriendin die 't meer dan andere vriendinnen nodig heeft om te zeggen dat ze een heeeekel heeft aan liegen en leugenaars niet kan uitstaaaaaan. Het heeft een paar vriendinnen en zelfvaluaties geduurd voordat ik het waarom van dit soort uitspraken door kreeg. Het zit zo: hoe harder je iets veroordeelt, hoe harder je gaat geloven dat je het niet over jezelf hebt. Tot zoiets zou jij toch nooooooit in staat zijn?! Toen ik mijn vriendin confronteerde met haar minnaar, kaatste ze de bal heel verrassend terug: *Oké, je hebt een punt, maar ik lieg tenminste niet actief.*

We hebben er allemaal last van: overtuigingen die niet met onze handelingen stroken. Op de bank bij de psych ook wel cognitieve dissonantie genoemd. Overtuigingen hebben, of ze nou wel of niet stroken met onze handelingen,

Munthe gaf later toe dat zijn werk op de grens van fictie en werkelijkheid lag

is een stukje overleven; net dat beetje houvast. Gelukkig blijft je brein dan ook uitstekend uitgerust om je eigen weergave zover om te buigen dat het weer klopt; *Oké, maar ik lieg tenminste niet actief.*

Een leugen is gemakkelijker dan de waarheid. In een leugen leven is dan ook zo gebeurd: je zet jezelf in een achterkamer, poetst het verhaal wat op, zoekt vriendschappen, beweringen en handtassen die erbij passen en op een dag loopt je imago er zo pico bello bij dat je wel heel dom moet zijn om er niet zelf in te geloven. Neem Axel Munthe (1857-1949), een Zweedse psychiater die tot ver in Europa sporen achterliet. Ik las zijn levensverhaal op gelig geworden papier; een oud exemplaar van boekwinkeljes.nl waar ik wel vaker struïen naar eerste drukken of speciale uitgaves. De titel *De geschiedenis van San Michele*, vernoemd naar een oude villa in Capri, viel me op, was misleidend; Axel Munthe heeft zijn verhaal niet naar zichzelf vernoemd, maar naar de plek van zijn jongensdromen en zijn laatste adem. Een plek van verheerlijking en aftakeling.

Ik was op dat moment op een ander eiland in een andere zee; Belle-Ile-en-mer, het grootste Bretonse eiland in de Atlantische Oceaan, voor de kust van Quiberon. Ook zo'n plek van verheerlijking en aftakeling. Napoleon hield zoveel van zijn vrouw – of van het eiland – dat hij het tot Ile Josephine doopte. De forten van Vauban zijn overgeleverd aan de natuur, een enkeling is getransformeerd tot vakantievilla met een waanzinnig uitzicht over zee.

De geschiedenis van San Michele is voor het eerst in 1929 verschenen. Er wordt van gezegd dat het de grootste bestseller van de eerste helft van de 20ste eeuw is geweest, uiteindelijk gepubliceerd in 45 landen. Terwijl ik de Nederlandse versie las, las mijn ex het boek op dezelfde bank in het Frans. En zo was het dat we erachter kwamen dat in mijn uitgave dubieuze voetnoten stonden die in de Franse uitgave uitgebleven waren. Eén zo'n voetnoot verwees naar de plotselinge zwangerschap van de dienstmeid van Axel Munthe, nadat ze zoveel tijd met aap Billy had doorgebracht. Iets wat een ander gesprek

waard was, was het hoofdstuk gewijd aan de Franse medicus Pasteur (1822-1895) die rond de eeuwwisseling het medicijn tegen rabies heeft uitgevonden; deze ontbrak in de Franse uitgave. Misschien was Munthe zelf wel heel dichtbij dit historische moment. Verderop in het boek schrijft Munthe dat Jean-Martin Charcot (1825-1893), een van de belangrijkste grondleggers van de neurologie en hoogleraar in pathologische anatomie, 'vreemde' colleges gaf in de zalen van de Sorbonne. Zijn studenten werden in zijn onderzoek naar hysteric en hypnose overgeleverd aan 'extreme experimenten' en maakten zichzelf niet alleen 'belachelijk', maar sommigen werden ook 'ontoerekeningsvatbaar'.

Ook dit hoofdstuk heb ik nergens in de Franse versie kunnen terugvinden. Was het Franse kinderachtigheid deze details weg te laten? Of was het een ijdele poging van een groot narcist om zichzelf in de geschiedenis te schrijven? Ik ging uit van het eerste totdat ik een paar dagen later vertelde hoe geraakt ik was door het hoofdstuk over Guy de Maupassant. 'Guy de Maupassant,' vroeg mijn ex die sneller las dan ik. En nderdaad, geen enkel spoor in de Franse uitgave. Gek, in zo'n intiem hoofdstuk over een van Frankrijks belangrijkste schrijvers moeten de Fransen toch juist geïnteresseerd zijn?

Ik besloot een mail te sturen naar Marlo Johnston. Ik had Marlo ontmoet aan tafel bij vrienden in het elfde arrondissement en met haar gesproken over haar boek over Guy de Maupassant waarvoor ze als Engelse naar Parijs was verhuisd en waar ze al zestien jaar aan werkte. Met het gevolg dat niemand meer in de laatste pagina geloofde. Maar nu is het er, verschenen bij Fayard in februari van dit jaar, met nooit eerder gepubliceerde brieven.

Natuurlijk kende Marlo het boek van Axel Munthe en wist ze van de ontbrekende hoofdstukken in de Franse uitgave. Marlo wist zelfs dat Axel Munthe zich zijn hele leven had verzet tegen een Franse vertaling. Maar die kwam er wel, en al in 1934 bij de chique uitgever Albin Michel. De magere editie, beroofd van enkele helden en heldendaden, verschenen pas in 1949, net na zijn dood, en twintig jaar na de oorspronkelijke uitgave. In Nederland was het toen al achttien jaar uit. Best opmerkelijk voor 'de bestseller' van de eerste helft van de twintigste eeuw. Er was volgens Marlo, die er uitvoerig onderzoek naar had gedaan, geen enkel bewijs voor de vriendschap van Munthe met Maupassant, die toch zo ontroerend echt beschreven was.

Axel Munthe heeft pas veel later, toen zijn werk overal gelezen werd, 'toegegeven' dat het werk op de grens van fictie en werkelijkheid geschreven was. Dit blijkt met zekerheid uit de biografie van Munthe geschreven door de Zweedse schrijver Bengt Jangfeldt, waar data en feiten soms wel heel verschillend zijn van het portret dat Axel Munthe zelf van zijn leven geschilderd heeft.

Met zijn aantrekkelijke schrijfstijl heeft Axel Munthe zijn eigen graf gegraven. Toch heeft dit mijn leesplezier niet weggenomen. Integendeel, ik heb eigenlijk alleen maar meer sympathie voor deze 19de-eeuwse charlatan gekregen. In de 600 bladzijdes niemandsland tussen droom en werkelijkheid komen we dan misschien wel meer te weten over de narcistische dagdromen van Munthe dan over de werkelijke aard van het beestje, Munthe geeft een schitterende schets van een tijdsbeeld waarin charlatans nog vrij konden bewegen en van de ene rol in de andere konden stappen. Iets wat in het tijdperk van Facebook en Hollandse postcodes niet meer dan een romantische droom is. Onze postcodes in Nederland zijn zo verrijnd – slechts 33 huizen delen hetzelfde postcode – dat postcodekeners hele inkomens, nationaliteiten en beroepsgroepen kunnen aflezen aan je adres.

Axel Munthe benutte deze vrijheid dan ook ten volle. Misschien dat ik daarom zoveel sympathie voor hem voel. Hij nam zichzelf allermist serieus, of hij nou als chique dokter van de upperclass gekleed ging of in een oud schort liep in een vervallen ziekenhuis in Montparnasse. Hij ging op dezelfde dag om met prinsessen en zwervers en woonde op z'n oude dag samen met aap Billy die meer dronk dan hijzelf, op de plek van zijn dromen, de villa San Michele in Capri. Maar misschien is dat ook verzonden en nam hij zichzelf toch serieus. Als fantast. Ach, narcistische dagdromen of flarden van herinneringen, hij liegt tenminste wel actief.

Joost

Pro-golfer

Zuid-Afrikaans is het ergst. Velen zullen het met me oneens zijn. Het is iets hormonaals. Toen ik twee weken terug op Schiphol stond, voor de paspoortcontrole, kon ik een echtpaar horen praten. Het duurde even voordat ik het doorhad. Nederlands-maar-niet-helemaal. Het is Nederlands gesproken zoals iemand met dyslexie het schrijft. De gekke klemtonen. God, laat ze niet bij me in het vliegtuig zitten. Geen taal werkt zo op m'n zenuwen.

Op Paaszonndag was ik voor Louis Oosthuizen. Mosselbaai, 1982, zegt Wikipedia. Ik dacht dat hij minstens 45 was, maar hij moet nog 30 worden. Zal iets met de schelle zon en de harde, snijdende winden te maken hebben. Al op de tweede hof van de Masters sloeg hij een albatros en daarna putte hij de hele dag voortreffelijk. Hij lachte het spleteje tussen zijn voortanden bloot naar zijn caddie, met wie ik hem pas bij de achtste hof kon horen overleggen. „Kun jij ze verstaan”, vroeg de BBC-commentator aan zijn collega. „Jij spreekt wat Vlaams.”

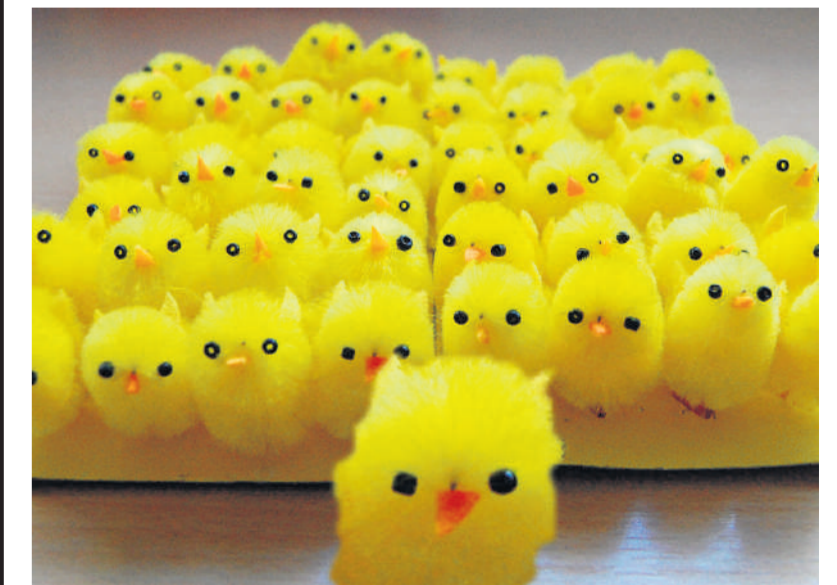
Vlaams? Bedoel je niet Nederlands? Dat is alsof je aan een Engelsman vraagt of hij Amerikaans spreekt! Ik geef mezelf nog drie jaar en dan ben ik zo'n man die in zijn onderbroek op de bank naar de tv zit te schreeuwen. De commentatoren waren vooral verliefd op Oosthuizens swing, die je Amerikaanse schrijver John Updike schreef: *'The golf swing is like a suitcase into which we are trying to pack one too many things.'* Tot dan toe was er al veel gebeurd. Tiger Wood faalde jammerlijk, Rory McIlroy ook. Adam Scott sloeg een hof in one. Iemand raakte een toeschouwer. Knock-out. Zijn hoofd landde op een van de best onderhouden grasvelden ter wereld.

De golfclub in Augusta, Georgia, is een herenclub. Vrouwen mogen geen lid worden en tot 1990 mochten zwarte mannen dat ook niet. Het is oud en conservatief, maar als je de hoge bomen ziet staan, voel je de geschiedenis. Het decor is tijdloos. Tijdens de Amerikaanse Burgeroorlog trok generaal Sherman hier doorheen, verschoorde aarde. Eigenlijk keek ik meer naar die bomen en het gras en de lucht dan naar het golf, en bedacht ik of ik niet een golfspeeler kon opvoeren in een volgende roman.

Had Updike nu een roman over een pro-golfer geschreven? Ik ging wat bladeren en zag dat hij golf als literair onderwerp afraaide: *'the difference between a putt that drops and one that rims the cup, though teleologically enormous, is intellectually negligible.'* Kun je weinig aan toevoegen.

JOOST DE VRIES

Denkbeeld

Het citaat van deze week is van de Britse filosoof, historicus, logicus, wiskundige, pacifist en humanist Bertrand Russell (1872-1970): 'Italië, lente en de eerste liefde volstaan om zelfs de neerslachtigste persoon gelukkig te maken.' De foto is van Arjen Hoogervorst uit Hengelo.

Heb je een foto bij dit citaat? Mail je foto met naam en woonplaats naar klik@nrc.nl onder vermelding van 'denkbeeld Russell'

ik@nrc.nl

Zomervakantie 1991. Echtgenoot arriveert laat in de avond op de camping. Twee door hem op de kermis buitgemaakte knuffels vinden, na enig pedagogisch overleg, een plekje bij onze slapende kinderen. Het beertje in bloemetjesjurk naast de zesjarige zoon, de stoere tijger op het kussen van zijn twee jaar jongere zus. Ingenomen met deze roldoorbrekende aanpak vallen we in slaap.

De blijde kreten van de kinderen de volgende ochtend stemmen hoopvol. Na een korte stilte klinkt het echter uit de naastgelegen slaapcabine vrijwel gelijktijdig: „Zullen we ruilen?”

INEKE TER BEEK

Ook een ikje maken? Stuur maximaal 120 woorden naar ik@nrc.nl